

تحلیل و ارزیابی الگوهای رفتاری شهروندان در طراحی جدید میدان شهدا کرمان (مشتاق) و رابطه آن با معیارهای تعامل پذیری اجتماعی و عناصر کالبدی-معماری

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۸/۲۴

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۹/۲۷

علی عظیمی سغین^۱، علی حسینی آشورزاده^۲، ساناز منتجب^۳

چکیده

فضاهای عمومی می‌توانند به‌گونه‌ای طراحی شوند که مردم فعالیت‌ها را از محیط خصوصی به محیط عمومی فراخوانند و یا برعکس به صورتی باشند که وارد شدن به آن‌ها از نظر فیزیکی و روانی دشوار باشد؛ زیرا فضاهای شهری مکان‌هایی هستند که به عموم شهروندان تعلق داشته و با حضور انسان و فعالیت اوست که معنا پیدا می‌کند. این مقاله با هدف سنجش ارتباط و تأثیر متغیرهای محیطی و شاخص‌های کالبدی فضا بر الگوهای رفتاری شهروندان به رشته تحریر درآمده است و جهت پاسخگویی به اهداف پژوهش در ابتدا از تلفیق دو روی (عکس‌برداری) و برداشت رفتار به صورت پیاده، داده‌ها جمع‌آوری شده است که روشی تصادفی برای برداشت رفتارهای شهری می‌باشد و باید آن را جزء مطالعات بصری-رفتاری به حساب آورد. جهت سنجش معیارهای تعامل‌پذیری اجتماعی در طراحی جدید میدان شهدا از آمار توصیفی و تحلیلی استفاده شده است که پاسخگویی مناسب به فرضیه و سوالات تحقیق بوده است. نتایج و یافته‌ها نمایانگر این است که فضاهای عمومی انسان ساخت می‌توانند بستری برای تعاملات و توسعه اجتماعی و همچنین عرصه‌ای برای بهبود الگوهای رفتاری شهروندان به شمار آیند که می‌بایست در ابعاد کالبدی مورد ارزیابی قرار گیرند.

واژگان کلیدی: تعامل‌پذیری اجتماعی، الگوهای رفتاری شهروندان، میدان شهدا کرمان، معیارهای کالبدی

۱. عضو هیئت علمی گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه پیام نور، کرمان، ایران

۲. کارشناسی ارشد طراحی شهری، گروه شهرسازی، دانشکده شهرسازی، دانشگاه هنر تهران، تهران، ایران (مسئول مکاتبات)

۳. دانشجوی کارشناسی، گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه پیام نور، کرمان، ایران

۱- مقدمه

جهانی که در آن زندگی می‌کنیم، بر نظام علیت استوار است، برگ خشک شده درخت بیهوده بر زمین نمی‌افتد، حوادث خواه کوچک یا بزرگ همه بر اساس علل پدید می‌آیند و هیچ تغییر و تحولی روی نمی‌دهد مگر آنکه عواملی آن را ایجاد نموده است در این صورت هر فعالیت و رفتاری که توسط انسان صورت می‌گیرد اساساً متکی به عناصری می‌باشد که تابع خصوصیات خاصی از جامعه است. در دوران معاصر حضور انسان و رفتارهای وی در فضاهای شهری چنان اهمیت یافته است که بسیاری از صاحب‌نظران عصر حاضر را نوبت پرداختن به فضای شهری و آنچه در آن می‌گذرد، می‌دانند. (برای مثال، سجا، ۲۰۱۰) ضمن آنکه اهمیت رفتارهای صورت گرفته در فضاهای شهری از جنبه‌های بسیار متنوعی قابل‌بحث است. در ادبیات معاصر طراحی شهری، به اهمیت رفتارهای شهری در خصوص تأثیرات آن در جنبه‌های فرهنگی (هویت فرهنگی و شیوه زندگی) (سجا، ۱۹۷۱)، جنبه‌های سیاسی (همچون ابزارهای فردی و گروهی در جنبش‌های اجتماعی) (خسروی، ۱۳۹۲)، جنبه‌های اجتماعی همچون تعاملات اجتماعی، وفاق عمومی، اعتمادسازی، تقویت سرمایه اجتماعی و... (هاروی، ۲۰۰۷) پرداخته می‌شود.

برخی محیط‌ها همچون گتوها، کمون‌ها و کلونی‌ها با نزدیک شدن به مفهوم جماعت صرفاً اجازه تعاملات فردی و ضروری با افراد آشنا را می‌دهند. برای مثال، می‌توان به مطالعه ورت از اجتماعات یهودی در آمریکا (Wirth, 1928) یا مطالعه کنز از مهاجران ایتالیایی ساکن در وست لند بوستون (Gans, 1928:4) اشاره کرد؛ درحالی‌که دیگر محیط‌ها با نزدیک شدن به مفهوم اجتماع یا فضاهای شهری سرزنده آن‌چنان که جیکوبز به تصویر می‌کشد (Jacobs, 1961)، اجازه تعاملات غیرفردی و داوطلبانه با غریبه‌ها را نیز می‌دهند. (تانکیس، ۲۰۰۵: ۲۰-۲۸). براین اساس پرداختن به مؤلفه‌های تعامل‌پذیری اجتماعی و سنجش آن از موضوعات مهمی است که باید در برنامه‌ریزی شهرها مورد نظر واقع شده و تأثیر مستقیم آن بر روی الگوهای رفتاری شهروندان بررسی گردد که در این مقاله این مهم مورد توجه قرار گرفته است.

۲- چارچوب نظری

۲-۱- تعامل‌پذیری اجتماعی

تعامل اجتماعی^۱ به معنای ایجاد رابطه بین دو نفر یا بیشتر است که منجر به واکنشی میان آنها می‌شود و این نوع واکنش برای هر دو طرف شناخته شده است؛ بنابراین روابط بدون معنا در زمره این تعریف قرار نمی‌گیرند، البته تعاریف دیگری نیز برای تعاملات اجتماعی وجود دارد؛ به عنوان نمونه، تعامل اجتماعی و برقراری ارتباط، می‌تواند یک موضوع فیزیکی، یک نگاه، یک مکالمه و ارتباط بین افراد باشد که خود مستلزم تعریف رویدادها و فعالیت‌های متناسب و در نتیجه نقش‌پذیری مردم در فضا و عضویت آنها در گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی است. (دانشپور و چرخچیان، ۱۳۸۶، ۲۲) برای تداوم حیات زندگی اجتماعی بشر و رشد فرهنگ اجتماعات انسانی ما ناگزیر از ارتباطات کلامی و چهره به چهره هستیم و این اتفاقات در فضاهای ساخته شده کالبدی رخ می‌دهد. محیط ساخته شده را می‌توان ظرف مکانی مستعد نام برد که بر است از موقعیت‌های مختلف و متنوع جهت بروز و باور شدن رفتارهای اجتماعی، زمانی می‌توان به موفقیت یک طرح محیط مکانی ساخته شده امیدوار بود که از میزان انطباق کامل آن با نیازهای آدمی مطمئن شد. برای توضیح مطلوب بودن تعاملات اجتماعی دلایل زیادی وجود دارد. اصلی‌ترین دلیل این است که رابطه متقابل اجتماعی برای پاسخ به نیازهای انسان به پیوند جویی و احساس تعلق به مکان یک ضرورت است هر فرصتی برای دست یافتن به چنین منظوری مثبت ارزیابی شده است. دلیل دیگر این است که فعالیت‌هایی چون تعامل با دیگران و مشاهده فعالیت‌های مردم با وجود آوردن زمینه‌های اجتماعی شدن و اجتماع‌پذیری به رشد فردی انسان کمک می‌کند. (فرهادی، ۱۳۹۳ و شهبازی و همکاران، ۱۳۹۲)

۲-۲- محیط و الگوهای رفتاری

درخصوص گونه‌های رفتاری محیط‌ها در اینکه عمده رفتارهای صورت گرفته در فضا ضروری باشند یا اختیاری یا اجتماعی (Gehl, 1980) تأثیرگذارند. محیط در اینکه رفتارها تفریحی باشند یا هدفمند (Bahraini and Khosravi, 2013) با اینکه فضا فقط برای عبور استفاده شود یا مردم را تشویق به حضور کند (Whyte, 1980) مؤثر است. از همه مهمتر محیط‌ها در اینکه رفتار صورت گرفته اجتنابی باشند یا خودانگیخته تأثیر گذارند (Reeve, 2005). اهمیت دسته بندی‌های مذکور بیش از هر چیز در خصوص تأثیری است که گونه‌های مختلف در سلامت روان دارند. رفتارهای اجتنابی در راستای برطرف کردن کمبودها، کاستی‌ها، تنش‌ها و اضطراب‌های محیطی صورت می‌گیرند و از این نظر به هیچ وجه به شادمانی ختم نخواهند شد؛ بلکه نتیجه آن‌ها صرفاً تسکین خواهد بود. (Ryan and Deci, 2000). در جهت مخالف، رفتارهای خود انگیخته که نه براساس الزامات محیطی بلکه به صورت خود مختار و براساس تمایلات درونی فرد صورت می‌گیرد و نهایتاً به سلامت روان ختم خواهند شد. (Reeve, 2005)

واضح است انگیزه فرد از انجام رفتار در تبیین نوع رفتار حائز اهمیت است؛ براین اساس، رفتاری همچون پیاده‌روی هدفمند (سفرهای پیاده با مقاصد از پیش مشخص) و تفریحی (قدم زدن یا پرسه زنی) (بحرینی و خسروی، ۱۳۸۹)، در ظاهر تفاوت بسیار ناچیزی دارند، اما به لحاظ محتوایی نسبت به هم تفاوت اساسی دارند. (بحرینی و خسروی، ۱۳۹۴) محیط تعیین می‌کند که صرفاً یک گروه اجتماعی مشخص یا در مقابل آن، همه ی گروه های اجتماعی، مجازند که از فضا استفاده کنند (بحرینی و خسروی، ۱۳۹۳). در خصوص بروز انجام رفتار، محیط و فضا ممکن است «بازدارنده و محدودکننده باشند» یا در طرف مقابل ممکن است، حامی، پشتیبان یا تشویق کننده باشند. (بحرینی، ۱۳۷۵: ۳)

۲-۳- عناصر کالبدی

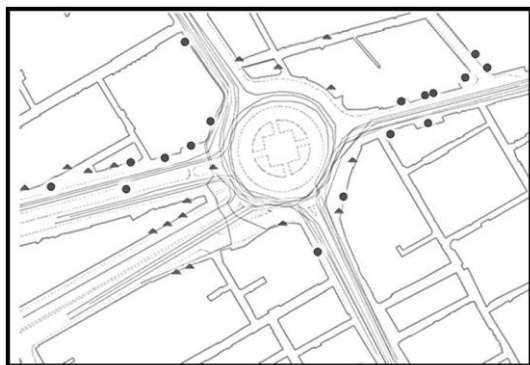
کالبد شهر، به مثابه نمود نهایی اندرکنش عوامل تأثیرگذار بر آن، بارزترین شاخصه‌ای است که بر اساس آن قضاوت در مورد ویژگی‌های فضای شهری در خصوص آن شکل می‌گیرد. اگرچه با پیشرفت دانش بشر، عناوین تأثیرگذار و علوم جدیدی در شکل‌گیری کالبد و سازمان فضایی شهرها دخیل شده‌اند، با این حال در اکثر موارد برآیند عوامل مذکور به شکل ساختارهای فرم دهنده کالبدی غالب، نمود یافته و تجلی می‌یابند. روانشناسان محیطی نظریه های گوناگونی را در ارتباط با تأثیر محیط بر انسان و چگونگی ارتباط و تعامل بین محیط کالبدی و تجربه انسان از آن خلق کرده اند؛ به عبارت دیگر، یکی از مهمترین مباحث در تئوری های محیطی نقش محیط در شکل دهی به رفتار انسان یا اصطلاحاً معینگری محیطی است که میتواند در سطوح مختلف مورد بررسی قرار گیرد. «معینگری معماری» و یا به تعبیری جامع تر معینگری کالبدی در یک تعریف ساده عبارت است از: این معنا که با ایجاد دگرگونی ها در عناصر معماری محیط و یا توانش های آن میتوان رفتار آدمی را به ویژه در سطح رفتارهای اجتماعی دگرگون ساخت. (مطلبی، ۱۳۸۰: ۵۹) به‌طور کلی در مورد رابطه محیط و رفتار، چهار موضع گیری نظری قابل تشخیص است: رویکرد اختیاری^۳، رویکرد جبر^۴، رویکرد امکان‌گرا و رویکرد احتمال‌گرا^۵. رویکرد اختیاری معتقد است که محیط هیچ اثری بر رفتار انسان ندارد. با توجه به اینکه برای رفتار انسان محدودیت‌های جدی مثل بعضی از ویژگی های زیست‌شناختی وجود دارد، رویکرد اختیاری غیرقابل دفاع است. (لنگ، ۱۳۸۸: ۱۱۴) رابطه متقابل و تأثیر کیفیت طراحی شهری بر کیفیت زندگی ساکنین شهرها توسط کوین لینچ^۶ مورد تأکید واقع شده است؛ وی می‌گوید: اگر بناست طراحی شهری مفید واقع گردد باید قادر باشد تا از راه اعتدال کیفیت محیط کالبدی به اعتدال کیفیت زندگی انسان با انتشار آن یاری نماید. (گلکار، ۱۳۷۹: ۴)

۳- روش تحقیق و جمع‌آوری داده‌ها

چنانکه گفته شد، هدف این پژوهش ارزیابی تعاملات اجتماعی و عناصر کالبدی طراحی جدید میدان شهدا کرمان ضمن بررسی تأثیر آن‌ها در الگوهای رفتاری شهروندان است که معیارهای عینی و ذهنی به عنوان معیارهای اصلی مؤثر بر ارتقاء تعاملات اجتماعی تعیین شده اند و گام نخستین این پژوهش در راستای دستیابی به این هدف، طرح پرسشنامه ای با موضوعیت تأثیر صفات و ویژگی های فضایی محیط بر تعاملات اجتماعی و مقایسه طراحی جدید و قدیم میدان شهدا می‌باشد. در گام بعدی پژوهش برای جمع‌آوری الگوهای رفتاری حوزه مطالعاتی، از تلفیق دو روش مشاهده (عکس‌برداری) و برداشت رفتار به صورت پیاده استفاده شده است. روش های متعددی برای جمع‌آوری داده‌ها در تحقیق وجود دارد.

یکی از این روش ها که در پژوهش زمینه یابی به‌طور گسترده مورد استفاده قرار می‌گیرد و در این پژوهش نیز از آن بهره گرفته شده است، پرسشنامه و مصاحبه است که هر یک دارای مزایا و معایبی است. مزیت پرسشنامه در مقایسه با مصاحبه برای جمع‌آوری اطلاعات عبارت است از: زمان و هزینه کم نمونه گیری در یک منطقه وسیع جغرافیایی؛ اما پرسشنامه نمی‌تواند به‌طور عمیق در دیدگاه و احساسات پاسخ د هندگان نفوذ کند مصاحبه نمی‌تواند شرط گمنام بودن مصاحبه شوندگان رارعايت کند. از پرسشنامه بیشتر در تحقیق کمی استفاده می‌شود؛ زیرا استاندارد بودن و ساختار منسجم پرسشنامه با روش کمی سازگار است. از مصاحبه بیشتر در تحقیق کیفی استفاده می‌شود؛ زیرا در مصاحبه امکان ارائه پاسخ‌های باز به موضوعات مطرح شده فراهم می‌شود. (کال، ۱۳۸۹: ۴۹۴)

برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است. دلیل استفاده از پرسشنامه در این مرحله -علاوه بر مزایای برشمرده برای آن- این بود که یکی از راه های قابل اعتماد برای سنجش میزان رضایت افراد بهره گیری از گزارش شخصی است؛ همان طور که، ذکر شد این روش غالباً به صورت پرسشنامه ای انجام می‌شود. که می‌تواند در قالب پرسشنامه‌های باز یا بسته-پاسخ باشد و در این تحقیق از این شیوه بهره گرفته شده است و برای شناخت و تحلیل الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان از فضاهای شهری از روش عکس‌برداری و تعقیب استفاده شده است که از محدودیت‌های این روش می‌توان به ناتوانی آن در تفکیک بین رفتارهایی همچون پرسه زدن از یک سو و عبور و مرور از سوی دیگر است زیرا پرسه زنی باید در دسته رفتارهای اختیاری قرار گیرد.

شکل ۱_ الگوی رفتاری استفاده‌کنندگان از میدان شهیدا کرمان (مأخذ: نگارندگان)

با این حال به دلیل مشابهت ظاهری در این تحقیقات امکان تفکیک آن از رفتار ضروری وجود ندارد و با توجه به تعداد بالای استفاده‌کنندگان از فضاهای شهری در روانشناسی اجتماعی به تکرار استفاده از پرسشنامه پیشنهاد شده است. (Carlsmith, et al, 1976) در این پژوهش علاوه بر برداشت رفتار به صورت تعقیب و عکس‌برداری با شهروندان نیز مصاحبه شده است و انگیزه‌های آنان چه در خصوص بروز رفتارهای اجتماعی و چه در مورد رفتارهای اختیاری به دقت بررسی شده است که این امر خود دلیلی بر تمایز و ارتقاء روش جمع‌آوری اطلاعات رفتاری در این پژوهش با سایر مطالعات رفتاری می‌باشد.

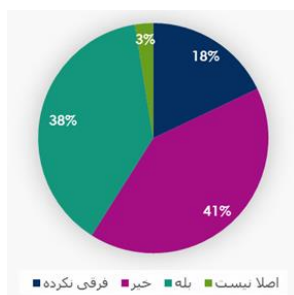
۴- بیان یافته‌های تحقیق

بنا به مطالب بیان شده در خصوص ارتباط بین معیارها و شاخص‌های تعریف پرسشنامه، سؤالات پرسشنامه با هدف سنجش ارتباط و تأثیر متغیرهای محیطی و شاخص‌های کالبدی فضا طراحی شده است و در حین پرسش سؤالات ضمن بررسی تغییرات کالبدی در طراحی جدید میدان شهیدا، رفتارهای شهروندان ارزیابی و ثبت گردیده است. در پژوهش حاضر، شیوه اجرای پرسشنامه‌ها نیز می‌تواند یکی از محدودیت‌های تحقیق باشد. همکاری کامل نداشتن پاسخ‌دهندگان، محدودیت زمان و احتمال بی‌حوصله و بی‌دقت خواندن سؤالات موجب می‌شود تا پاسخ‌ها به‌طور دقیق، معرف نگرش پاسخ‌دهنده نباشد. پس از بررسی نتایج پرسشنامه در سه گروه تعاملات اجتماعی، معیارهای عینی و ذهنی موضوعات مربوط به دسترسی‌ها، گذران اوقات فراغت و تنوع در فرم و رنگ بیش‌ترین توجه را در پرسش شونده‌گان به خود معطوف داشته است.

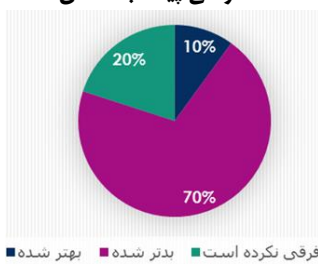
به عنوان نمونه در پاسخ به سؤال ۱۷ پرسشنامه (به نظر شما تنوع در فرم و رنگ‌های فضای عمومی تأثیری دارد؟) بیش‌ترین اظهارنظر در خصوص استفاده از رنگ‌های متنوع و شاد در فضاها بوده است. و بیشتر ساختمان‌هایی که دارای تنوع در فرم بوده‌اند در ساختارهای ذهنی شهروندان مؤثر بوده و اغلب رفتارهای اجتماعی در این مکان‌ها شکل‌گرفته است (مجمع الماس، پاساژ میلاد و برج نور) که این موضوع استفاده از رنگ‌ها با نتایج مطالعات حیدری و حاتمی کیا (۱۳۹۲) و همچنین سهیلی و مدهوشی (۱۳۹۲) همخوانی دارد.

در ارتباط با تغییر در نحوه دسترسی و مسیریابی در طراحی جدید میدان شهیدا اکثر پاسخ‌دهندگان از اوضاع کنونی ناراضی و دسترسی‌های سواره و پیاده سابق از دیدگاه شهروندان مطلوب‌تر بوده است و اغلب شهروندان به رفتارهای اختیاری اشاره داشته‌اند و رفتارها در الگوی طراحی جدید اکثراً به صورت عبوری، ضروری برداشت شده است. (سؤالات ۱، ۵، ۶ و ۱۴ به سنجش این موضوع پرداخته است).

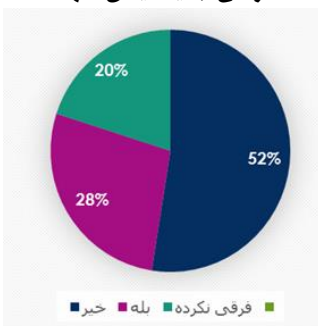
از سوی دیگر استفاده از میلمان شهری و نمادهای شهری تأثیری مستقیم بر الگوهای رفتاری داشته است و با توجه به مصاحبه انجام شده با شهروندان به عنوان نمونه در پاسخ به سؤال ۱۹ پرسشنامه (آیا نمادهای شهری در فضا مناسب است). (المان سابق میدان یا المان‌های اخیر چه تأثیری در خاطره‌انگیزی شما داشته است؟)

نمودار ۱. پاسخ شهروندان در مورد راه‌های دسترسی پیاده به اماکن

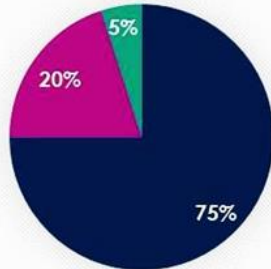

نمودار ۲. پاسخ شهروندان به مسیریابی در طراحی جدید میدان شهیدا

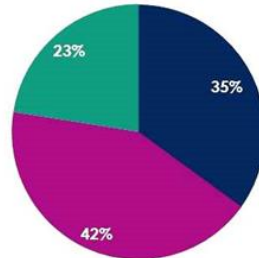
نمودار ۳. پاسخ شهروندان در مورد دسترسی به اماکن با استفاده از ماشین شخصی (مأخذ: نگارندگان)

اغلب شهروندان به این امر اشاره فرمودند که المان سابق میدان شهدا خود نمادی برای کرمان می‌بود و محلی مناسب برای قرار گذاشتن محسوب می‌شده است و با توجه به برداشته‌های انجام شده، رفتارهای شهروندان در کنار المان‌ها شهری موجود اغلب اجتماعی و محلی مناسب برای قرار گذاشتن محسوب می‌شود و استفاده از عناصر طبیعی در فضاهای شهری باعث ارتقا سرزندگی شده و در این اماکن (بلوار جمهوری اسلامی) اغلب شهروندان رفتاری حضوری-اختیاری دارند. در معیارهای ذهنی نیز موضوع نتایج حاصل از تحلیل نظام کالبدی در این پرسشنامه با نتایج دیگر مطابقت دارد؛ زیرا عابرین پیاده معمولاً در استفاده از فضای طراحی شده جدید، محدودیتی برای خود قائل نیستند و این امر باعث ایجاد الگوهای نامناسب رفتاری می‌شود و عدم تناسب وسعت فضا با حجم عملکردهای مربوطه سبب ایجاد مشکل در استفاده صحیح و مؤثر از این فضاها می‌گردد.

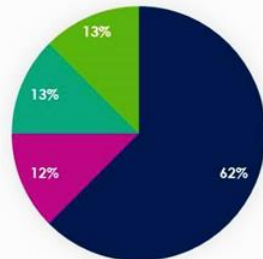
بله ولی استفاده نمی‌کنیم ■ نه و استفاده نمی‌کردم ■ بله و استفاده می‌کردم

نمودار ۵. پاسخ شهروندان در مورد لزوم وجود پل عابر پیاده و استفاده از آن (مأخذ: نگارندگان)

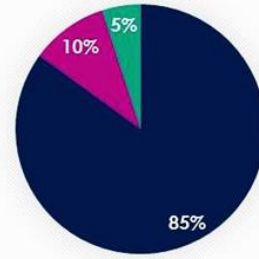
فرقی نکرده ■ گذشته بهره ■ فرقی نکرده

نمودار ۴. پاسخ شهروندان در مورد تغییرات ایستگاه‌های حمل‌ونقل عمومی (مأخذ: نگارندگان)

استقلال ■ شربتی ■ آزادی ■ حافظ ■ بهمسار

نمودار ۷. پاسخ پرسش شونده‌گان در مورد بهترین مسیر برای گذران وقت و خرید (مأخذ: نگارندگان)

بله (شربتی) ■ خبر

نمودار ۶. پاسخ شهروندان در مورد وجود فضاهای استراحت همراه با ذکر مکان (مأخذ: نگارندگان)

فضای عمومی، یا به عبارتی فضایی که در آن تعاملات اجتماعی شهروندان شکل می‌گیرد و فرهنگ جامعه در بستر آن ارتقا می‌یابد فضایی تعریف شده و محیطی ساخته شده است که می‌تواند در رفع نیازهای کاربران کمک کند. اگر محیطی قابلیت تأمین رفتارهایی که برای آن طراحی شده است را داشته باشد و انسان نیز شایستگی استفاده از محیط را داشته باشد، رفتارهای اجتماعی در قرارگاه‌های تعریف شده به درستی رخ می‌دهند و با رفع نیازهای انسان موجب احساس رضایت از آن محیط می‌شود. به عنوان نمونه سؤالاتی که از شهروندان در مورد مسیرهای پیاده‌روی و فضاهایی برای استراحت پرسیده شد، که ۸۵ درصد از شهروندان به این موضوع اشاره کردند که هیچ‌گونه فضایی برای گذران اوقات فراغت و استراحت وجود ندارد و عدم وجود چنین فضاهای قابلیت تأمین رفتارهای اجتماعی را ندارد و اغلب الگوهای رفتاری برداشت شده به صورت ضروری-اجباری بوده‌اند.

نتیجه‌گیری

در آستانه هزاره سوم فضاهای عمومی شهری به عنوان مکان سوم که نقشی اساسی در برقراری تعاملات اجتماعی ایفا می‌نمایند مورد توجه جدی قرار گرفته و به کانون تمرکز دانش-حرفه طراحی شهری بدل گردیده‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که ساختار فضایی و عناصر کالبدی در گونه فعالیت‌های شهری، الگوهای رفتاری شهروندان و همچنین در فردی و اجتماعی بودن آن‌ها تأثیرگذار است؛ به این صورت که، از یک‌طرف در اوضاع نامناسب طراحی و عدم وجود سرزندگی در محیط‌های شهری، الگوهای رفتاری به رفتارهای ضروری محدود و خلاصه و فضا عبوری می‌شود، درحالی‌که با شرایط مطلوب و وجود آسایش محیطی، امکان بروز فعالیت‌های اختیاری و اجتماعی را محقق می‌کند؛ از سوی دیگر این تحقیق نشان داد که میزان تأثیرپذیری رفتارهای شهری از ساختار فضایی و مؤلفه‌های عینی بسیار زیاد است به‌طور مثال آلودگی‌های محیطی و بصری ناشی از عدم توجه به تعریف فضاها سبب ایجاد الگوهای رفتاری نامطلوب شده است و همچنین عدم وجود یک نظام منطقی و منسجم برای حمل‌ونقل سواره عامل عمده‌ای در ایجاد اختلال و بی‌نظمی در رفتارها می‌باشد. در پژوهش حاضر با توجه به مقایسه طراحی

جدید میدان شهدا کرمان شاهد این امر بوده‌ایم که عابرین پیاده معمولاً در استفاده از فضا محدودیتی برای خود قائل نیستند و وجود موانع فیزیکی گوناگون در فضا، زمینه‌ای برای ایجاد الگوهای رفتاری نامطلوب در محیط‌های شهری می‌باشد همچنین عدم تناسب وسعت فضا با حجم عملکردهای مربوطه سبب ایجاد مشکل در استفاده صحیح و مؤثر از این فضاها می‌گردد.

پی‌نوشت

1. social interaction	4. deterministic approach
2. Avoidance behaviors	5. probabilistic approach
3. free – will approach	6. Kevin Andrew Lynch

منابع

۱. بارت، رولان، (۱۳۸۱)، امپراتوری نشانه‌ها، ت: فکوهی، ناصر، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۲. بحرینی، سید حسین، (۱۳۷۵)، تحلیل فضاهای شهری، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۳. بحرینی، سید حسین و خسروی، حسین، (۱۳۹۳)، راهنمای طراحی فضاهای شهری، جلد اول؛ جداره فضای شهری، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۴. بحرینی، سید حسین و خسروی، حسین، (۱۳۹۴)، بررسی تطبیقی تأثیر ویژگی‌های خرد اقلیم در الگوی رفتارهای شهری نمونه موردی: فضاهای شهری یزد (اقلیم گرم و خشک) و فومن (اقلیم معتدل و مرطوب)، مجله محیط‌شناسی، دوره ۴۱، شماره ۲: ۴۶۵_۴۸۲.
۵. کلی، راس، ال؛ وینترز، ادوارد و کوپر، کلیر، (۱۳۷۰). بانی فلسفی و روانشناختی ادراک فضا، ت: آرش ارباب جلفایی (۱۳۸۴)، اصفهان: انتشارات خاک.
۶. پاکزاد، جهان‌شاه، (۱۳۹۳)، «الفبای رونشناسی محیطی برای طراحان»، انتشارات آرمانشهر، چاپ دوم.
۷. پور جعفر، محمدرضا و همکاران (۱۳۸۷)، پدیدارشناسی محیط شهری: تأملی در ارتقاء فضا به مکان شهری، مجله علوم و تکنولوژی محیط‌زیست، دوره ۱۰، شماره ۴: ۲۹۷_۲۸۲.
۸. تانکیس، (۱۳۹۰)، فضا، شهر و نظریه‌های اجتماعی، مناسبات اجتماعی و شکل‌های شهری، ت: حمیدرضا افلاطونی، آرزو، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
9. Arkette, S. (2014), 'sound like City', Theory, Culture & Society 21 (1), 159168.
10. Camona, Matthew. (2003), Public Places-Urban Apaces: A Guide to Urban Design.
11. Dawson, Kerry J. 1998. Natural sound in garden. In: Henrik Karlsson (ed), Conf. papers "Hor upp! Stockholm hey Listen!", Royal Awedish Academy of Music, Stockholm, Aweden, 9-13 June, 42-47.
12. Dvoretzky, Sigurd. 1982. Perception och pereceptionsstomingar (Perception and perceptual disorder, in Swedish). Gothia. Goteborg, Sweden. Dubois et al., 2006:p865.
13. Foale, k. (2014), A Listener-centered Approach to soundscape Analsis, acoustic research Center, University of Salford.
14. Genuit, K. & Fiebig, A. (2006), 'Psychoacoustics and its bene-fit for the soundscape approach', Acta Acoustica United with Acustica, vol. 92, no. 6, pp. 952-958.
15. Grano, Johannes Gabriel. 1997(1929). Pure Geography. Jons Hopkins Univ. Press. Baltimore, md, usa.
16. Hedfors, p. and Berg, p G (2003), ' The Sound of two L andscape setting: Auditory concepts for physical planning and design'.
17. Jacobs, J. (1961), The Death and Life of Great American Cities, Random House, New York.
18. Ohrstrom, E., Skanberg, A., Svensson, H. & Gidlof-Gunnarsson, A. 2006, Effects of road traffic noise and the benefit of access to quietness, Journal of Sound and vibration vol. 295, pp. 40-59.
19. Soundworth, Micheal. 1969. The sonic environment of cities. Enviroment and abehavior, vol. 6, 49-69.
20. Stockfelt, T. (1991), 'Sound as an existential necessity', Journal of and Vibration 151 (3), 367-370.
21. Turner, Tom. 1996. Citi as Landscape – a post- postmodern view of design and planning. Spon. London, uk.
22. Zhang, M. and Kang, J. (2007), 'Towards the evaluation, description and creation of soundscapes in urban open spaces', Environment and Planning B: Planning and Design 34, 68-86.